

یاسای وهزارهتی تهندروستی و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی

به‌ناوی خوای به‌خشنده و میهره‌بان

به‌ناوی گه‌له‌وه

نه‌نجومه‌نی نیشتمانیی کوردستانی عێراق

ژماره‌ی بریار: ٦

میژووی بریار: ١٩٩٣/٢/٩

بریار

به‌پیتی حوکمی برگه‌ی (١) له ماده‌ی (٥٦) ی یاسای ژماره (١) ی سالی ١٩٩٢ و له‌سه‌ر پیشنیازی وه‌زیری تهندروستی و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی و بریار له‌سه‌ردانی نه‌نجومه‌نی وه‌زیران، نه‌نجومه‌نی نیشتمانیی ههریمی کوردستانی عێراق له دانیشتی روژی ١٩٩٣/٢/٢ دا بریاری ده‌رکردنی ئەم یاسایه‌ی دا: -

یاسای ژماره (١) ی سالی ١٩٩٣ یاسای وهزارهتی تهندروستی و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی

ماده‌ی یه‌که‌م:

مه‌به‌ست له‌م وشانه‌ی خواره‌وه بو مه‌به‌ستی ئەم یاسایه ماناکانی تهنیشتیانه:

- ١- ههریم: ههریمی کوردستانی عێراق.
- ٢- وه‌زاره‌ت: وه‌زاره‌تی تهندروستی و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی ههریم.
- ٣- وه‌زیر: وه‌زیری تهندروستی و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی ههریم.
- ٤- بریکاری وه‌زاره‌ت: بریکاری وه‌زاره‌تی تهندروستی و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی ههریم.
- ٥- نه‌نجومه‌ن: نه‌نجومه‌نی راویژکاری وه‌زاره‌ت.

ماده‌ی دووهم:

نامانجی وه‌زاره‌ت ناماده‌کردنی پتیوستییه‌کانی له‌ش ساغی ته‌واوه له‌ رووی جه‌سته‌یی و نه‌قلی و ده‌روونییه‌وه بو‌هاوولاتیان و دا‌بین کردنی به‌ته‌نگه‌وه هاتنی کۆمه‌لایه‌تی بو‌خو‌یان له ژیانانداو بو‌خیزانه‌کانیان دوا‌ی مردنیان و به‌دییه‌تانی (ضمان) ی کۆمه‌لایه‌تی سارا‌پایی بو‌کرێکاران، ئەمانه‌ش به‌م ری و شو‌پانه‌ ده‌کرین:

- ١- دامه‌زراندن و به‌پتیه‌بردنی (وحده) ی تهندروستی پارێز (وقایه) و

چاره‌سهرکردن (علاج) و پوره‌پیدانیان و بایه‌خندان به‌دام و ده‌زگاکانی به‌تنگه‌وه هاتنی کۆمه‌لایه‌تی و کارو (ضمان) و پوخته‌کردنی کۆمه‌لایه‌تی که بینه‌دام و ده‌زگایه‌کی پوخته‌کردن و راست‌کردنه‌وه و فیرکاری و هه‌ولدانی ده‌ستگرتنی خیزانی نه‌وانه‌ی نیشته‌جیتی (وحده) کانی پوخته‌کردنی کۆمه‌لایه‌تین به‌شیه‌یه‌ک که ژیانیتیکی سه‌ره‌رزانه‌یان بۆ مسۆگهر بکری و له‌سه‌ر کیشی (جنوح) به‌دوورین.

۲- بایه‌خندان به‌خزمه‌ت گوزاری ته‌ندروستی و سه‌ره‌تایی و له‌گه‌لیدا به‌تنگه‌وه هاتنی دایکایه‌تی و مندال و ته‌ندروستی قوتابخانه‌و ته‌ندروستی خیزان و پیری.

۳- نه‌هیشته‌نی نه‌خۆشیی په‌تاو ده‌ست به‌سه‌ر داگرتنی ری گرتن له‌گوتزانه‌وه‌ی له‌ده‌ره‌وه‌ی هه‌ریم بۆ ناوه‌وه‌ی و به‌پیتچه‌وانه‌وه‌ی یا له‌شوینیکه‌وه بۆ شوینیتیکی تر و به‌رگرتن له‌بلاو‌بوونه‌وه‌ی له‌سه‌ر زه‌وی و ناو‌ناوو له‌گه‌ش و هه‌وای هه‌ریمدا.

۴- پاراستنی ژینگه‌ و پوخته‌کردنی و پوره‌پیدانی و پاراستنی شیوازه‌کانی بواره‌دان به‌پیس بوونی.

۵- بایه‌خندان به‌له‌ش ساغی و سه‌لامه‌تی کارگه‌ران له‌پروژه‌کانی کارداو به‌رزکردنه‌وه‌ی راده‌ی ته‌ندروستیان و پاراستنیان له‌به‌رامبه‌ر مه‌ترسی و نه‌خۆشیه‌کانی پیشه‌و زامداربوون به‌هۆی کاره‌وه‌و دانانی پیتوانه‌و مه‌رجی تایبه‌تی بۆیان و سه‌لامه‌تی شوینی کارو چاودیری کردنی جیبه‌جی کردنی نه‌و پیتوانه‌و مه‌رجانه.

۶- بایه‌خندان به‌ته‌ندروستی ده‌روویی هاوالاتی و به‌شدار بوون له‌دابینه‌کردنی پیتوستیه‌کانی.

۷- بلاو‌کردنه‌وه‌ی په‌روه‌ده‌ی ته‌ندروستی و هوشیاری ته‌ندروستی و ژینگه‌یی به‌شیه‌یه‌ک که پاراستنی مرۆف و نامیر مسۆگهر بکا له‌ریگه‌ی به‌رگرتن له‌روودانی کاره‌ساتی کارو نه‌خۆشیی پیشه‌.

۸- مسۆگهر کردنی ده‌رمان و پیتوستیه‌کانی و که‌ل و په‌لی پزشکی و جوژاو‌جوژی پیتوست بۆ پیتشکه‌شکردنی خزمه‌تگوزاری پزشکی خۆپاراستن و چاره‌سه‌رکردن و بایه‌خندان به‌ (عیاده‌) ی میلی و سه‌ره‌رشته‌یکردنی و مسۆگهرکردنی نامیری تایبه‌تی که‌م نه‌ندامان.

۹- به‌شدار بوون له‌پیتگه‌یانندی کادری ته‌ندروستی یاریده‌ده‌رو به‌رزکردنه‌وه‌ی راده‌ی زانستی کارگه‌ران له‌که‌رتی ته‌ندروستییدا و پوره‌پیدانی لیکۆلینه‌وه‌ی پزشکی و ته‌ندروستی، هه‌روه‌ها پیتگه‌یانندی کادری پیشه‌یی به‌پیتی پیتوستیه‌ نه‌خشه‌ی گه‌شه‌پیدانی هه‌ریم به‌شیه‌یه‌ک که توانای به‌ره‌مه‌یتان به‌رزیکاته‌وه و جوژی کارکردن چاک بکا و لیکۆلینه‌وه‌ی زانستی له‌بواره‌کانی ته‌ندروستی و کارو به‌تنگه‌وه‌هاتنی کۆمه‌لایه‌تیدا هان‌بدات.

۱۰- ریکخستن و چاودیری کردنی نه‌وانه‌ی پیشه‌ی پزشکی و ته‌ندروستی و سه‌لامه‌تی پیشه‌یی ده‌که‌ن به‌هاوکاری له‌گه‌ل لایه‌نه‌ په‌یوه‌ن‌دیده‌ره‌کاندا.

۱۱- بایه‌خدا ن به تنگه‌وهاتن و راهیتانی هه‌رزه‌کاران و کم نه‌ندامان و دوواکه‌وتوان له‌ئه‌قلدا و که‌رولال و کویره‌کان له‌ رووی په‌روه‌ده‌یی و پیشه‌یی و ره‌فتاره‌وه به‌شپه‌یه‌ک که به‌شداربوونیان له‌ کاری گه‌شه‌پیدا‌ندا مسوگه‌ر بکاو نه‌و هویه‌ ده‌روونی و کو‌ملایه‌تییانه له‌ کایه‌دا نه‌هیتلی که رتگیه‌ی ئه‌وه‌یان لی ده‌گری.

۱۲- بایه‌خدا ن به بزووتنه‌وه‌ی هه‌روه‌زی له‌ هه‌رتیدا له‌ رتگیه‌ی نه‌و کو‌مه‌لانه‌ی هه‌روه‌زییه‌وه که په‌یدا ده‌بن.

۱۳- هه‌ولدان بو مسوگه‌ر کردنی دابینی ته‌ندروستی (التامین الصحی) بو هاولاتی یان.

مادده‌ی سێهه‌م:

۱- وه‌زیر: سه‌روکی بالای وه‌زاره‌ته‌و به‌ر پرسیاره له‌ رتیشاندان له‌ کاره‌کانی‌ندا و سه‌ره‌رشتی و چاودیری کردنی چالاکیه‌کانی و هه‌ر له‌ ویشه‌وه ئه‌و به‌ربارو فرمان و رتیماییانه ده‌رده‌چن که په‌یوه‌ندیان به‌ ئه‌رکه‌کانی وه‌زاره‌ت و ده‌زگا‌کانییه‌وه له‌ رووی یاسایی و به‌رتیوه‌بردن و هونه‌رییه‌وه هه‌یه له‌ چواچتیه‌ی یاساو په‌یره‌و و رتیماییه کاریتیکراوه‌کانی تردا، هه‌روه‌کو و له‌ به‌رده‌م ئه‌نجومه‌نی وه‌زیراندا به‌و مانایه‌ی که ئه‌ندامیکی هاوبه‌شیتی به‌رپرسیاره.

۲- بریکاری وه‌زاره‌ت ئه‌و ئه‌رکانه به‌جی دینی که وه‌زیر پیتیانی ده‌سپیری.

۳- به‌رتیوه‌به‌رتی و دام و ده‌زگا‌کانی مه‌لنه‌ندی وه‌زاره‌ت له‌مانه پتکدین:

ا - نووسینگه‌ی وه‌زیر: فه‌رمانبه‌رتیک له‌پله‌ی به‌رتیوه‌به‌ر سه‌روکایه‌تیی ده‌کا و چه‌ند فه‌رمانبه‌رتیک یاریده‌ی ده‌دن.

ب- نووسینگه‌ی بریکار: فه‌رمانبه‌رتیک به‌رتیوه‌ی ده‌باو چه‌ند فه‌رمانبه‌رتیک یاریده‌ی ده‌دن.

ج - به‌رتیوه‌به‌رتی راگه‌یاندن و په‌یوندی : به‌ نووسینگه‌ی وه‌زیره‌وه ده‌به‌سترتیه‌وه.

د - فه‌رمانگه‌ی یاسایی : به‌ وه‌زیره‌وه ده‌به‌سترتیه‌وه.

۴- ئه‌نجومه‌ن : له‌ به‌رتیوه‌به‌ره گشتییه‌کانی دیوانی وه‌زاره‌ت و نه‌و

فه‌رمانگانه‌ی پتیه‌ی به‌ندن و ژماره‌یه‌ک له‌ پزیشکه تاییه‌تکاره‌کان و هه‌ر

فه‌رمانبه‌رتیک که وه‌زیردایده‌نی پتکدی.

مادده‌ی چواره‌م :

به‌رتیوه‌به‌رایه‌تیییه‌کانی دیوانی وه‌زاره‌ت و ئه‌م دام و ده‌زگایانه‌ی پی یانه‌وه

به‌ندن:

۱- به‌رتیوه‌به‌رتیی گشتی دیوان: فه‌رمانبه‌رتیک به‌ پله‌ی به‌رتیوه‌به‌ری گشتی

سه‌روکایه‌تیی ده‌کاو به‌رتیوه‌ی ده‌با که باوه‌رنامه‌ی سه‌ره‌تایی زانکوی هه‌بی

و ئه‌م به‌شانه‌ی پتیه‌ی ده‌به‌سترتیه‌وه.

ا - به‌شی به‌رتیوه‌بردن و کاروباری که‌سان.

ب- به‌شی کاروباری دارایی.

ج- بهشی چاودبیری و پیدچاونه وه.

۲- بهریتوبه ریتی گشتی کاروباری تهندروستی: پزیشکیک به پلهی بهریتوبه ریتی گشتی سهروکایه تی ده کاو نهم بهریتوبه ریتییه و بهشانهی پیوه ده به ستریتیه وه.

۱- بهریتوبه ریتی خزمه تگوزاری پاریز (الوقایه) و پاریزگاری کردن له ژینگه که لهم بهشانه پیتکدی:

۱- بهشی په تاکان (الابنه)

۲- بهشی پاریزگاری کردن له ژینگه.

۳- بهشی تهندروستی و سه لامه تی پیشهیی.

۴- بهشی دایکایه تی و مندالی.

۵- بهشی تهندروستی قوتابخانه و چاو.

۶- بهشی پاریزی تهندروستی.

۷- بهشی پشکنینی تهندروستی.

ب- بهریتوبه ریتی خزمه تگوزاری چاره سه رکردن ، لهم بهشانه پیتکدی:

۱- خهسته خانه کان و مهلبه نده کانی تهندروستی و عیاده ره سمی و نه هلی به کان.

۲- بهشی عیاده کانی پزیشکی.

۳- بهشی تهندروستی ددان.

۴- بهشی لیژنه پزیشکی به کان.

۵- بهشی ده رمان سازی (الصدلیه) و تاقیگه کان (المختبرات).

۶- بهشی تجهیزو شمه کی پزیشکی.

۷- بهشی دابین (التامین)ی تهندروستی.

۳- بهریتوبه ریتی گشتی نه خشه کیشان و فیرکردنی تهندروستی : پزیشکیک سهروکایه تی ده کاو لهم بهشانه پیتکدی:

ا - بهشی نه خشه کیشانی تهندروستی.

ب- بهشی نه خشه کیشانی کومه لایه تی.

ج- بهشی به دو اداچوون.

د - بهشی سه رژمیری.

ه- بهشی نه ندازیاری و چاککردنه وه (الصیانه)

و- بهشی هیزی کارگر.

ز- بهشی فیرکردن و راهینان.

ح- بهشی شمه ک هینان له دهره وه (استیراد).

۴- بهریتوبه ریتی گشتی به تنگه وه هانتی کومه لایه تی: فرمانبهریک به پلهی

بهریتوبه ریتی گشتی سهروکایه تی ده کا که باوه رنامه ی سه ره تایی زانکوی له

دهرووناسی (علم النفس) یا کومه ناسی (علم الاجتماع) دا هه بی و نهم

بهشانهی پیوه ده به ستریتیه وه:

- ۱- بهشی خزمه تگوزاری کۆمه لایه تی و به تمه ندا چوان (المسنین).
- ب- بهشی کهم ئەندامان (المعوقین).
- ج- سنووقی به تنگه وه هاتنی خیزان.
- د- بهشی کاروباری کۆمه له هه ره وه زییه کان.
- ه- بهشی راهیتانی پیشهیی نافره تان.
- ۵- به رتیه به ریتی گشتی (ضمان) ی کۆمه لایه تی: فه رمان به رتیک به پله ی به رتیه به ری گشتی سه ره و کایه تی ده کاو که با وه رنامه ی سه ره تایی زانکۆی هه بی و ئەم به شانە ی پتیه ده به سترتیه وه:
- ا- بهشی پشکنین و پیدا چوونه وه ی نابونه.
- ب- بهشی خزمه تگوزاری دوای فڕۆشتن.
- ج- بهشی به کارخست (التشغیل).
- د- بهشی خانه نشینی و بریتدان (التعویض).
- ه- بهشی جتی به جتی کردن.
- و- سنووقی (ضمان) ی کۆمه لایه تی.

ماددهی پینجه م:

فه رمانگه ی چاکسازی کۆمه لایه تی و به شه کانی: فه رمان به رتیک به پله ی به رتیه به ری گشتی به رتیه ی ده با که با وه رنامه ی سه ره تایی زانکۆی هه بی و فه رمانگه که که سایه تیی (معنوی) ی خۆی ده بی.

ماددهی شه شه م:

- ئه و فه رمانگه و به شانە ی له پارێزگا کانی هه رتیمدا به وه زاره ته وه به ندن.
- ۱- فه رمانگه کانی ته ندروستی له پارێزگا کاندا.
 - ۲- به شه کانی به تنگه وه هاتنی کۆمه لایه تی و خانه و په یمانگا کانی پابه ندیان له پارێزگا کاندا.
 - ۳- به شه کانی کارو (ضمان) ی کۆمه لایه تی له پارێزگا کاندا.

ماددهی هه وه ته م:

- ا- نه رک و تاییه تکاری و دام و ده زگا کانی وه زاره ت به په ی ره ویتیک دیاری ده کترین.
- ب- وه زیر بۆی هه یه به رتیه به ریتی و به ش و لقی نوێ له کاتی پتیه سته دا پتیکبیتن.
- ج- وه زیر بۆی هه یه به پتی پتیه ست لیژنه ی هه میشه یی و کاتی پتیکبیتن.

ماددهی هه شه ته م:

وه زیر بۆی هه یه رتیمایی پتیه ست بۆ ناسانی جتی به جتی کردنی حوکه کانی ئەم یاسایه ده ریکا.

ماددهی نۆیه م:

کار به هیج ده قتی که ناکرێ که له گه ل حوکه کانی ئەم یاسایه ناکۆک بی.

ماددهی ده یه م:

ده بی وه زیره په یوه ندیاره کان حوکه کانی ئەم یاسایه جتی به جتی بکه ن.

ماددهی یازدهیم:
نهم یاسایه له رۆژی بلاوکردنه وه یه وه له رۆژنامهی رهمیدا کاری پێدهکری.

جوهر نامق سالم
سه رۆکی نهنجومهنی نهشتمانی کوردستانی عێراق

(هۆیهکانی ده رکردنی نهم یاسایه)

له بهر پێکهێتانی نهنجومهنی وه زیرانی ههریمی کوردستانی عێراق و دامهزراندنی وهزارهتی تهندرۆستی و کاروباری کۆمه لایهتی و به نیازی په ره پێدانی دام و ده زگاکانی وهزارهت به پیتی ریبازی یاسادانان بۆ ههریمی کوردستانی عێراق وله پیناوی زیاد کردنی چالاکی لیها تووی وهزارهت له به جیهیتانی ئه رکه کانییدا به ره های و به دیهیتانی نه و نامانجاندهی لهم یاسایه دا نه خشه کیش کراون به شیه یه ک که مافی ساغله می ته واوی تهندرۆستی له لهش و نه قل و و ده رووندا له بواری کۆمه لایه تیدا بۆ هاوالاتی مسوگه ر بکه ن وه مهستی بلاو کردنه وهی خزمه تگوزاری تهندرۆستی و کۆمه لایه تی له ناوچه کانی ههریمدا تا هاوالاتی یان بتوانن به یه کسانی خزمه تگوزاری یان لهم بواردا ده سگیریبی، نهم یاسایه ده رکه را.